

تصویر شماره ۱

گذری بر کتاب تازه انتشار یافته میوه ممنوعه

مصطفی پیوندی

عکاس مستند

اواخر مهرماه نویدرضا حقیقی، در نمایشگاهی پنج روزه، اولین کتاب عکس خود با عنوان میوه ممنوعه که حاصل دوسال کار مداوم در بستر عکاسی مستند و با تمرکز بر عکاسی خیابانی بود را رونمایی کرد. نمایشگاه به بهانه انتشار کتاب برپا شد و در بردارنده دو بخش مجزا و منفک از یکدیگر بود. در بخش نخست، بیست و سه عکس شامل برخی عکس‌های حاضر در کتاب با انتخاب عکاس و چاپ روی بوم در ابعاد پنجاه در هفتاد سانتیمتر ارائه شده بود. بخش دوم شامل نه عکس با موضوع زمان و تکرار در ابعاد و اندازه‌های مختلف بود که به شیوه مستقل از بخش نخست بر روی دیوار گالری جهاد دانشگاهی مشهد قرار گرفت. همچنین علاقمندان عکاسی در مشهد، در شب اختتامیه نمایشگاه، میزبان نشستی با حضور محسن بایرام‌نژاد عکاس، مترجم و مدرس دانشگاه با موضوع پرسه‌زنی در عکاسی خیابانی بودند. بایرام‌نژاد در این نشست با اشاره به شخصیت پرسه‌زن^[۱] که از درون آثار «شارل بودلر»^[۲]، شاعر و نویسنده فرانسوی زاده شده است از پرسه‌زن بودلر به‌عنوان یک ناظر و مشاهده‌گر اندیشمند و فعال که در ارتباط با کنش، از طریق واکنش خود منجر به آفرینش می‌شود، یاد کرد. پرسه‌زنی و مشاهده‌گری از کلیدی‌ترین مفاهیم ترسیم شده در شخصیت پرسه‌زن بودلر است. محسن بایرام‌نژاد در ادامه با اشاره به امتداد شخصیت پرسه‌زن در پروژه ناتمام پاساژها^[۳] به قلم «والتر بنیامین»^[۴]، فیلسوف آلمانی مکتب

۱- Flâneur، واژه‌ای با ریشه فرانسوی.

2 - Charles Baudelaire 1821-1867

۳- Passages couverts de Paris، پروژه پاساژها که توسط بنیامین در ۱۹۲۷ آغاز شده بود، با مرگ او در ۱۹۴۰ نیمه تمام ماند.

4 - Walter Benjamin 1892-1940

فرانکفورت، مفهوم پرسه‌گردی را برای حاضرین گسترش داد.

بهانه اصلی نگارش این متن، مرور اجمالی بر عکس‌های اخیر نویدرضا حقیقی و کتاب تازه انتشار یافته او، «میوه ممنوعه» است. نویدرضا حقیقی دانش‌آموخته کارشناسی مهندسی شیمی است و همچون بسیاری از علاقه‌مندان به عکاسی، کار خود را در حوزه عکاسی Fine Art از اواسط دهه هشتاد آغاز کرد. مسیر کاری نویدرضا حقیقی با گذار از تجربه‌های گوناگون در زمینه‌هایی همچون چهره‌نگاری و فوتومونتاژ، در پی ارتباط با آثار پیشگامان سنتی و مدرن عکاسی مستند، همچون «واکر ایونز»^[5]، «آندره کرتس»^[6]، «کارتیه برسون»^[7]، «جوزف کودلکا»^[8]، «رابرت فرانک»^[9]، «الیوت ارویت»^[10] و «ریچارد کالوار»^[11]، از منظر مضمونی رویکردی اجتماعی و از منظر ساختاری، لحنی واقع‌گرایانه با سمت و سویی تفسیری و البته ذهنی، یافت. حقیقی با گذر از تجربه حضور در برخی جشنواره‌های داخلی، اولین آزمون مسیر حرفه‌ای خویش، یعنی اولین نمایشگاه انفرادی را با عنوان «جریان زندگی در پائیز سال گذشته» با موضوع محوری سفر، در گالری آرتین برپا کرد. سی اثر آنالوگ که با چاپ دستی توسط عکاس ارائه شده بود، به دلیل برخورد بی‌واسطه با موضوعات و حضور نامحسوس عکاس در صحنه که با برخی ظرافت‌های بصری هم‌آوا شده بودند، بازخوردهای مناسبی را به همراه داشت. عکاس با توجه ویژه به نور به‌عنوان عاملی اصلی ترسیم فضای بیانی مشخص در این‌گونه آثار سعی به ایجاد ارتباط با مخاطب کرده است. عکس‌های نوید حقیقی در اولین نمایشگاه خود، علاوه بر قرارگیری در دسته‌بندی

تصویر شماره ۲

تصویر شماره ۳

تصویر شماره ۴

5 - Walker Evans 1903-1975

6 - Andre Kertesz 1894-1985

7 - Henri Cartier-Bresson 1908-2004

8 - Josef Koudelka 1938

9 - Robert Frank 1924

10 - Elliott Erwitt 1928

11 - Richard Kalvar 1944

تصویر شماره ۵

تصویر شماره ۶

روشن بر انفعال و سکوت بیانی ماهیت عکاسی است. با توجه به مختصات هنر معاصر و ترفیع موضع مخاطب از جایگاه مصرف‌کننده به یک مشارکت‌کننده و فعال در ارتباط با خوانش اثر، عکاسی به‌راحتی راه خود را باز کرد. انفعال ذاتی عکاسی، امروزه نه عنوان یک نقطه ضعف، بلکه به‌مثابه یک تکیه‌گاه برای عکاسان تلقی می‌شود. از نیمه دوم قرن بیستم به این سو، مستندنگاران و هنرمندانی که از دوربین عکاسی به‌عنوان یک ابزار در جهت ارتباط با مخاطب استفاده می‌کنند به خوبی انفعال ذاتی عکاسی را کشف کردند و از آن در جهت جلب مشارکت بیننده با اثر بهره می‌برند.

از دید نگارنده، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های عکس‌های نویدرضا حقیقی در کتاب میوه ممنوعه، همگام‌شدن زیرکانه با انفعال ذاتی عکاسی است. غالب عکس‌های حقیقی در کتاب میوه ممنوعه، بیش از آنکه پرده‌برداری کنند، پرده‌پوشانی می‌کنند. بیش از آنکه مبادرت به سخن‌پراکنی و ارائه داده‌های مشخص و گویا کنند؛ رازدار هستند و سر به مهر. عکاس با بهره‌گیری از پرسه‌زدن‌های گاه و بی‌گاه در این دو سال، همچون یک مشاهده‌گر خیابانی، به‌طور مداوم طرح پرسش می‌کند و متوسل به ایجاد ابهام می‌شود. گام‌های حقیقی در جهان مستندنگاری برداشته می‌شود، اما برخلاف سوبه‌های سنتی مستندنگاری، به هیچ عنوان در پی یافتن پاسخ در برابر چالش‌های مطرح شده از جانب خود بر نمی‌آید. عکاس منطبق بر شیوه‌های بیانی در مستندنگاری امروز، مبادرت به طرح پرسش می‌نماید. دانستن حرفه عکاس

عکاسی مسافرتی^[۱۲]، دست‌اندازی‌های به موقع و عکاسانه‌ای دارد به خارج از عکس‌های مسافرتی که وجود همین کیفیت بیانی-ساختاری، عکس‌های حقیقی را از نمونه‌های مشابه متمایز می‌کند. (عکس‌های شماره یک تا سه، از نمایشگاه جریان زندگی از نمونه‌های قابل توجه برای این ویژگی بیانی است). کتاب میوه ممنوعه دربرگیرنده هشتاد و شش عکس سیاه و سفید در یکصد و هشت صفحه با قطع خشتی است. کتاب به شیوه Duotone^[۱۳] چاپ شده و عکاس برای رسیدن به خروجی مناسب از کاغذ گلاسه صد و بیست گرمی استفاده کرده است. کتاب جلد و صحافی بسیار مناسبی دارد و صفحه‌آرایی و گرافیک کتاب، ساده و مؤثر نشان می‌دهد؛ تیراژ کتاب در چاپ نخست هزار نسخه است.

رسانه عکاسی به‌مثابه یک ابزار بیانی، همان‌طور که پیش‌تر بر اساس آرا و اندیشه‌های نظریه‌پردازان میانه قرن بیستم همچون «آندره بازن»^[۱۴]، «رولان بارت»^[۱۵] و «سوزان سانتاگ»^[۱۶]، ترسیم شده است، از منظر برخورداری از امکانات بیانی، رسانه‌ای ناقص، محدود و منفعل تلقی می‌شود. بی‌جهت نیست که «آلفرد استیگلیتز»^[۱۷] در سال‌های آغازین قرن بیستم، از عکاسی به‌عنوان ابزاری ناکارآمد برای روایت‌گری، به شیوه سنتی و همان‌گونه که از جهان نمایش انتظار داریم، نام می‌برد. تا به امروز در این گوشه و آن گوشه، بحث و جدل درباره چگونگی افزایش قدرت بیانگری عکاسی ادامه دارد. پیشنهاد همراهی نوشتار با عکس و اضافه‌شدن ابزارهای بیانی مختلف همچون صدا در کنار عکس در رسانه‌های نوین، دلیلی

12- Tourism Photography

۱۳- Duotone، یکی از شیوه‌های چاپ تصویر است که بر اساس آن، کاربرد با انتخاب یک کانال رنگی، معمولاً سیاه و همراهی آن با رنگی دیگر، به خروجی اصطلاحاً دورنگ دست می‌یابد. از این شیوه غالباً برای دستیابی مناسب به درجات تیرگی و روشنی میانی استفاده می‌شود.

14- Andre Bazin 1918-1958

15- Roland Barthes 1915-1980

16- Susan Sontag 1933-2004

17- Alfred Stieglitz 1864-1946

تصویر شماره ۸

تصویر شماره ۹

تصویر شماره ۱۰

تصویر شماره ۱۱

اتفاق تاریک ، عکاسی را پیش بردند. از دانشمندان و فن‌آوران گرفته تا عکاسان آماتور ، که شانه به شانه یکدیگر ، ساختار فنی و مضمونی عکاسی را متحول کردند. عکاسی در ایران هم بیش از هر زمان دیگری نیازمند ذوق‌ورزان آماتور است. کسانی که خارج از بدنه اقتصادی عکاسی و به دور از حواشی و سوداگری‌های اقتصادی و اعتباری ، دوربین روی دوش ، گام برمی‌دارند. بی‌شک نویدرضا حقیقی یکی از آنهاست. ■

تصویر شماره ۷

نیست ؛ ندانستن پیشه اوست. در بسیاری از عکس‌ها ، آدم‌های حاضر در قاب‌های عکاس ، در قسمت‌های مشخصی از فضای صحنه ، به وسیله بخشی از معماری و یا بخشی از جهان قاب ، پوشیده شده‌اند. به درستی دیده نمی‌شوند و شناخته نمی‌شوند. شخصیت‌پردازی در عکس‌های حقیقی به معنای سنتی آن اتفاق نمی‌افتد. بیننده در دست یافتن به حداقل نشانه‌های شخصیتی آدم‌های حاضر در تصاویر ناتوان است. شخصیت‌ها به واسطه پنهان ماندن در بخش‌های مشخصی از جهان مقابل دوربین ، کاملاً متأثر از فضا نشان می‌دهند و با رخوت کامل در فضای قاب ثبت شده‌اند. با استفاده از عدسی در فاصله کانونی کوتاه -واید- فضاها اکثراً بر آدم‌ها غلبه می‌کنند. در ارتباط با عکس‌های حقیقی ، می‌توان به راحتی افسار ذهن را باز کرد. او با انتخاب فاصله و زاویه مشخص ، امکان روی‌پردازی را برای مخاطبش فراهم می‌کند. آدم‌ها در این تصاویر ، غالباً تنها هستند. انزوا و تک‌افتادگی ، وجه اشتراک بیشتر این آثار است. میوه ممنوعه همان‌طور که از نام آن بر می‌آید تلاش می‌کند تصویرگر هبوط و در ادامه ، گرفتاری انسان در جهان مادی باشد. عکاس با به‌کاربردن استفاده از الفبای بصری عکاسی خیابانی همچون برخورد بداهه ، ابتدایی و تصادفی ، همزمان با استفاده از برخی ترکیبات بصری منسجم ، آرایش دیداری عکس‌های حاضر در کتاب را شکل می‌دهد.

عکاسی همواره رشد و تحول خود را وام‌دار آماتورهای ذوق‌ورز می‌داند. آنان که حرفه‌شان عکاسی نبود و با هزینه‌کردن زمان و استفاده از عطش سیری‌ناپذیرشان نسبت به جادوی

شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

